

Hvordan Norge kan bli verdens fremste sjømatnasjon

Fiskeri- og kystminister Lisbeth Berg-Hansen

Sjømatdagene på Hell 19. januar 2010

Kjære alle sammen, og godt nytt år! Ikke minst får vi håpe på et år der vi kan se positiv framgang på viktige områder i fiskeri- og havbruksnæringa.

Tusen takk for invitasjonen til å komme hit og til å dele noen tanker med dere. Jeg vil benytte mitt innlegg til å gi dere et innblikk i noen av sakene som står på dagsorden i departementet, og i tillegg presentere regjeringas visjon for fiskeri- og havbruksnæringa.

Som noen kanskje har lagt merke til, har jeg fått relativt mye presseomtale i starten på min statsrådskarriere. Det "bles på toppan" sies det. Jeg vet at det kan blåse på kysten også. I den grad oppmerksomheten leder til større interesse for – og engasjement i – fiskeri- og havbrukspolitikken, så er det bare positivt. Vi arbeider med et område som er viktig for land og folk. Det er det fint om flere oppdager.

Miljømessig bærekraft

Eksporttallene for 2009 viser en svært positiv utvikling for store deler av næringa. Fiskeri- og havbruksnæringa bidrar med nesten 45 mrd. kroner i eksportinntekter, og næringa er avgjørende for sysselsetting og bosetting langs kysten. Det gir fiskeri- og havbruk en rettmessig goodwill i samfunnet for øvrig.

Samtidig stiller omverdenen krav til at næringa opererer miljømessig forsvarlig. Fiskerinæringa høster tross alt av en felles ressurs som tilhører oss alle. På samme måte bruker havbruksnæringa vår felles natur som produksjonslokale.

Den norske fiskeri- og havbruksforvaltninga blir sett på som verdensledende, men vi har fortsatt utfordringer i begge sektorene.

Lakselussituasjonen langs store deler av kysten er ikke på et nivå verken næringa eller miljøet kan leve med. Mattilsynet meldte i høst om stor økning i påviste lakselus i oppdrettsanlegg, samtidig som man opplevde redusert effekt av de vanligste behandlingsmidlene. Lusenivået gikk heldigvis ned i desember, men ligger fortsatt på et høyt nivå. Kampen mot lakselus må derfor fortsette med uforminsket styrke. Hovedansvaret ligger hos næringa, og jeg registrerer at det arbeides hardt med å bedre situasjonen.

Myndighetene støtter opp om det arbeidet som gjøres, og har i tillegg ansvaret for å sette foten ned dersom situasjonen ikke bedrer seg. For å forhindre spredning av resistente lus kan Mattilsynet bli nødt til å pålegge nedslakting av laks.

Lakselussituasjonen var som kjent grunnen til at jeg besluttet å utsette den varslede kapasitetsøkninga innenfor lakseoppdrett i 2010. Jeg ønsker å se an utviklinga utover vinteren. Dette er noe myndighetene tar alvorlig. Miljømessig bærekraft må gå foran vekst. Det er opp til havbruksnæringa selv å vise at man

kan vokse innenfor miljømessig bærekraftige rammer. Jeg har tro på at det er mulig, men vil ikke tillate videre vekst før lakselussituasjonen er vesentlig bedret.

Så vet også jeg at det i enkelte deler av landet oppleves urettferdig at alle blir strøket over samme kam, når de ikke har luseproblemer. Dette gjelder spesielt i nord. Det jeg kan si er at dette er jeg klar over, samtidig så er det der man har mest å gå på før man stanger hodet i kapasitetsbegrensningene.

Oppdrettsnæringa har også andre miljøutfordringer. Jeg vil derfor legge stor vekt på å følge opp regjeringas strategi for en miljømessig bærekraftig havbruksnæring. Uten ei miljømessig bærekraftig havbruksnæring, ja så er den ikke liv laga.

Det vi har sett i Chile vitner om det. Ei næring som ikke er – og oppfattes å være – miljømessig bærekraftig, har ikke evighetens perspektiv.

Havbruksnæringa er avhengig av et godt omdømme – både for å få aksept i samfunnet for øvrig – og for at forbrukerne skal velge oppdrettslaks i fiskedisken. Og sist, men ikke minst er miljømessig bærekraft og god fiskehelse viktig for laksen i mæra.

Finans-/torskekrisa

Selv om eksporttallene for 2009 totalt sett er positive, har det siste året vært vanskelig for torskesektoren. Det kraftige prisfallet på torsk i begynnelsen av 2009 har gitt fiskerne reduserte inntekter. I industrien har mange saltfisk- og tørrfiskprodusenter måttet selge fjorårets produksjon med store tap.

Vi vil nok merke ettervirkninger av finanskrisa også i år. Jeg håper imidlertid at vi nå har en mer stabil markedssituasjon, og at 2010 kan brukes til å forbedre markedssposisjonen til norsk torsk. Jeg ønsker samtidig å gi honnør til partene i minsteprisforhandlingene i Råfisklagets distrikt. At man kom fram til en enighet før jul var viktig. Nå kan oppmerksomheten rettes mot fiske, produksjon og eksport.

Nedgangen i torskeprisen, kombinert med ekstra markedstiltak i flere viktige markeder, har bidratt til å øke tallet på husholdninger som kjøper norsk torsk. Det betyr at mange flere har opplevd den fantastiske norske torsken. Det er et godt utgangspunkt for markedsarbeidet i 2010.

Utfordringa blir å bygge opp igjen betalingsviljen for torsk, slik at både fiskeindustrien og fiskerne kan oppnå bedre lønnsomhet.

Næringa er nå i gang med det viktige vinterfisket etter torsk. Svekket egenkapital hos mange fiskekjøpere er en utfordring i forhold til å finansiere innkjøp av fisk. Jeg forstår at flere fiskekjøpere fortsatt venter på svar fra banken på om kredittrammene blir fornyet. Jeg registrerer også at kun 26,5 mill. kroner av den statlige likviditetslåneordninga er benyttet – av en total ramme på 250 mill. kroner. Heller ikke garantiordninga for driftskreditt, som Stortinget vedtok før sommerferien i fjor, har blitt benyttet i vesentlig grad.

Både likviditetslåneordningen og garantiene ble tilbudt for å bedre kapital situasjonen. Det ble avsatt et betydelig tapsfond som ga Innovasjon Norge mulighet til å gi lån med gunstig rente, og bare kreve pantessikkerhet for deler av beløpet. Innovasjon Norge hadde også mulighet til å innvilge rente- og avdragsutsettelse. Spørsmålet blir da hvorfor interessen ikke har vært større? Er det fordi bankene ikke

vil dele eksisterende pantessikkerhet med Innovasjon Norge, selv om det bare ble krevd sikkerhet på deler av lånebeløpet? Eller er det rett og slett fordi bankene stiller opp med nødvendig kapital der det er grunnlag for lønnsom drift - og at det derfor ikke var behov for likviditetslån fra Innovasjon Norge?

Jeg har stor forståelse for at bankene er forsiktige etter et svært vanskelig år i 2009, og særlig når egenkapitalen i mange bedrifter er kraftig svekket. Det er imidlertid avgjørende at bankene bidrar til at bedrifter som har grunnlag for lønnsom drift, får tilgang på nødvendig kapital.

Samtidig vil Norges Råfisklag også i år kunne benytte den statlige garantiordninga som ble etablert i fjor. Garantiavtalen mellom Innovasjon Norge og Norges Råfisklag har en ramme på 320 mill. kroner. Ordninga gjør det mulig for Råfisklaget å finansiere lengre kredittid til sine kjøpere enn det som ellers ville vært tilfelle.

Staten vil i tillegg bidra med tilskudd til føring av fisk for at man skal kunne utnytte tilgjengelig mottakskapasitet. Jeg vil følge situasjonen nøye framover, og vil fortsette departementets tette dialog med næringsorganisasjonene for å sikre at årets fiske kan gjennomføres på en best mulig måte.

Hvitfisk-industrien generelt

Fjoråret var spesielt krevende, men hvitfisk-industrien har slitt med lav lønnsomhet over lang tid. Tall fra Nofima viser at hvitfiskindustrien i løpet av de siste 15 årene i snitt har hatt et årsresultat (før skatt) på under en prosent av omsetninga. Det er urovekkende lavt, og gir grunnlag for bekymring for industriens framtidige utvikling.

Vi er avhengig av en konkurransedyktig fiskeindustri. Bare slik kan vi sikre høy verdiskaping langs kysten. Det vil være et nederlag dersom vi blir nødt til å eksportere en enda større del av fiskeressursene våre som ubearbeidet råstoff.

Jeg stiller meg ofte spørsmålet; Hvorfor har ikke Norge verdens fremste hvitfisk-industri? Finnes det en "naturlov" som sier at den industrien ikke skal tjene penger?

Markedsføring er viktig for å oppnå gode priser på sjømatproduktene våre. Laksenæringa og konvensjonell sektor har tidligere økt bidraget til felles markedsføring til 0,75 % av eksportverdien. Etter påtrykk fra deler av fiskerinæringa – spesielt fiskersiden – har et forslag om å øke eksportavgiften også på andre produkter vært på høring. Meningene var delte, men jeg har nå tatt en beslutning.

Markedsavgiften vil bli økt for annen hvitfisk, pelagisk fisk og reker, men det vil skje trinnvis – først til 0,5 % fra 1. april i år, og så til 0,75 % fra 1. januar 2011. Det vil gi en årlig økning i markedsføringa i størrelsesorden 60 mill. kroner – basert på eksporttallene for 2009. Når jeg gjør dette, er det fordi jeg har stor tro på at markedsføring virker.

Ingen må tro at norsk laks hadde blitt solgt til nesten 100 land uten EFFs og næringas arbeid i disse markedene. Jeg registrerer at NSL i sitt høringssvar var positiv til å satse mer på markedsføring, men jeg kan ikke oppfylle ønsket deres om at staten skal betale for dette.

Fiskeri- og kystdepartementet har også satt i gang en analyse for å finne svar på hvor innovativ eller nyskapende norsk fiskeindustri er. Analysen skal foreslå tiltak som myndighetene kan sette i verk for å få

opp innovasjonstakten – og lønnsomheten i fiskeindustrien. En bredt sammensatt referansegruppe med representanter fra næringa vil bli opprettet for å bidra i arbeidet. Jeg regner med at analysen skal være ferdig før sommerferien.

Regjeringas ambisjoner for fiskeri- og havbruksnæringa

I den politiske plattformen til regjeringa – “Soria Moria 2” – er det satt høye ambisjoner for fiskeri- og havbruksnæringa. Regjeringas visjon er at Norge skal være verdens fremste sjømatnasjon. VERDENS FREMSTE SJØMATNASJON. Intet mindre.

Visjoner er noe vi skal strekke oss etter, både næring og myndigheter. De skal inspirere og motivere. At vi skal være verdens fremste sjømatnasjon, krever at vi har kunnskaper som ligger i front på områder som bærekraftig ressursforvaltning og havbruk, havmiljø, klima, produktutvikling og marked.

Regjeringa vil derfor styrke den marine forskninga, og stimulere til omstilling og nyskaping. Samarbeidet mellom forskningsmiljøer, forvaltninga og næringa vil på mange områder være avgjørende for at vi skal lykkes. Vi er avhengig av både hverandres og andres kunnskap.

Sjømatnæringa lever av å tilfredsstillere krav fra kresne kunder over hele verden. Det er viktig at vi alle er oss bevisst at vi lever av å tilby sjømatprodukter som noen der ute ønsker å spise – i konkurranse med en rekke andre kvalitetsprodukter. Mat produsert i et høykostland som Norge er avhengig av å finne de best betalende markedene. Da kan alle ledd i verdikjeden tjene penger.

For å få hylleplass hos de store europeiske supermarkedskjedene, må man kunne garantere stabile leveranser med jevn kvalitet gjennom hele året. Laksenæringa klarer dette, og vi kan alle se resultatene i form av vekst i den norske oppdrettsproduksjonen. Levendelagring, oppfôring og oppdrett av torsk, bør også gi muligheter til å tilby fersk torsk 365 dager i året. På sikt vil det øke det totale torskemarkedet, og forhåpentligvis skape utviklingsmuligheter for både oppdretts- og villfiskdelen av torskenæringa.

Store deler av den norske sjømateksporten består fortsatt av råvarer og halvfabrikata. Mye av bearbeidinga foregår i utlandet, og Norge går glipp av en vesentlig del av verdiskapinga. Å eksportere råvarer betyr også at norske produsenter ikke har direkte kontakt med sluttmarkedet, men leverer til bearbeidingsindustrien i importlandet eller i et “mellomland” – som for eksempel Danmark eller Polen.

Kontinuerlig markedskontakt er avgjørende for å kunne utvikle produkter som markedet vil ha, og tilpasse seg markedet gjennom hele verdikjeden. For klimaet er det heller ikke gunstig at vi transporterer skinn og bein over store deler av verden.

I tillegg til fortsatt å satse ute, må vi også utvikle det norske sjømatmarkedet. Folk trenger å spise mer sjømat, og hjemmemarkedet er økonomisk viktig for næringa. Hjemmemarkedet fungerer i tillegg som et utstillingsvindu for norske sjømatprodukter. Jeg ønsker å bidra til økt oppmerksomhet om sjømat i Norge, og forsøke å finne gode virkemidler for å øke konsumet. Dette handler også om å synliggjøre den betydningen som næringa vår har for hele befolkninga.

Det har vært en del debatt rundt innføringa av merking av fersk fisk med fangst- og slaktedato. Vi må ikke glemme at målet med ordninga er å fremme kvalitet på sjømat, og gi forbrukerne faktainformasjon om fisken de kjøper. Jeg mener at ordninga vil øke tilliten til sjømat hos kundene, og også motivere

bransjen til å tilby forbrukerne god og fersk fisk. Selv om det på kort sikt kan oppstå situasjoner hvor forbrukerne blir overrasket over hvor mange dager en fersk fisk kan være – og likevel ha topp kvalitet – tror jeg vi er tjent med åpenhet også på dette området.

For å bidra til en smidig innføring har Fiskeri- og kystdepartementet bevilget 300 000 kroner til informasjonsarbeid. Pengene kommer i tillegg til midlene som Eksportutvalget for fisk setter av. En egen arbeidsgruppe med representanter fra både myndigheter og dagligvarehandelen har utarbeidet en felles strategi for informasjonsarbeidet. Basert på denne har Eksportutvalget utarbeidet informasjonsmaterieil til bruk i butikkene.

Jeg har også brukt litt tid til å reise rundt på kysten, men jeg vil bruke mye mer tid på det. Jeg vil møte folk som "har skoene på" og som vet hvor de trykker. Jeg kommer til å stille mange spørsmål? Jeg har lært meg spørreteknikker hos barnebarnet mitt, som blir to år i morra. Hun sier HÆ hele tiden! Noe som betyr både hva og hvorfor.

Jeg spurte i sted; hvorfor har ikke Norge verdens fremste fiskeindustri? HÆ?

Vi har det innen olje og gass, og vi har det innen verftsindustrien.

Ingen i verden har bedre tilgang på råstoff av meget høy kvalitet, i hvert fall så lenge råstoffet befinner seg i havet. Hvorfor greier vi ikke å utnytte dette bedre?

Det samme spør jeg innen laksenæringa; hvorfor har vi ikke verdens fremste industri innen bearbeiding?

Jeg vet alt om toll på bearbeidede produkter og høye lønnskostnader. Men hvorfor er vi da ikke bedre på teknologiutvikling som kan redusere lønnskostnadene. Jeg tror dette, sammen med bærekraftsspørsmålet blir det viktigste for laksenæringa å gjøre noe med. Så spør mange hvorfor er nå det viktig da, når næringa tjener så godt på å være råvareleverandør til fiskeindustrien verden over. Spør ordførerne i de kommunene som legger til rette for havbruksvirksomhet på sine sjøarealer, og det eneste de ser er forbåten som lossen fôr på en flåte betjent av røktere bosatt i nabokommunen. Jeg har møtt flere av dem. Og jeg har møtt andre som heller ikke lar seg imponere over hva havbruksnæringa generer av aktivitet og sysselsetting. Så kan en være enig eller uenig i det, men jeg tror næringa gjør klokt i å forholde seg til det.

Både bærekraft og sysselsetting handler om næringas samfunnsansvar og jeg utfordrer dere til konstruktiv debatt om det.

I den sammenhengen vil jeg gi honnør til Cermaq`s initiativ knyttet til villaksen. Vi må aldri glemme at villaksen på sett og vis er laksenæringas arnested. Den er det umåtelig klokt å ta vare på.

Jeg vil også spørre fiskerne. Gjør de alt som står i deres makt for at den fisken de bringer på land er det beste utgangspunktet for verdens fremste sjømatnæring?

Og hva med fiskeindustrien; har de forbrukernes ønsker og behov i tankene, eller gjør de som de har gjort i hundre år?

Og hva med eksportørene og traderne? Er de fornøyde bare de får 50- øren sin?

Sist men ikke minst spør jeg hva jeg kan bidra fra min plass? Har fiskeri- og havbruksmyndighetene gjort hva vi kan i forhold til regelverk og annet som vi styrer med.

Der ber jeg også om innspill, og alt av regelverk og rapporteringer som ikke har en god begrunnelse, enten i forhold til miljø eller kontroll, ser jeg ingen grunn til å opprettholde. Forenkling er stikkordet.

Jeg setter ting litt på spissen nå – med vilje. Men som dere også skjønner så er det ikke en skråsikker statsråd – med svar på alle spørsmål som står her i dag.

Det jeg har, er et brennende ønske om at flere kystsamfunn skal få oppleve det de opplever på Lovund, med vekst i barnetallet, husbygging og stor aktivitet – kort sagt en stor optimisme. Eller slik som i Hammerfest, selv om det er ei annen næring som har skapt aktivitet og optimisme der. Jeg vet at det finnes mange gründere og andre mer etablerte på kysten, som har stort engasjement. Det opplevde jeg ikke minst da jeg besøkte Lofotprodukter på Leknes like før jul. Jeg blir så glad av å møte slike folk, med et engasjement og en stolthet over det de holder på med.

Dere som mener at jeg er på ville veier, må si fra, så skal jeg ikke mase mer på dere. Til dere andre vil jeg ønske velkommen om bord. Jeg vil også invitere med meg mange andre.

Jeg vil invitere med meg finansministeren. Både fordi han kan mye om næringsaktivitet, men først og fremst fordi han skal passe på de offentlige utgifter. Er det noen næring i Norge som må slå ring om handlingsregelen, er det sjømatnæringen. Antar det er flere her i salen som har følt høy kronekurs på kroppen.

Videre vil jeg invitere med meg nærings- og handelsministeren. Det vil si vi er allerede i gang. Jeg vil passe på at fisken også er med når det diskuteres handelsavtaler med andre land, noe Trond fulgte opp under sitt besøk i Kina i forrige uke.

Jeg vil også utvide mannskapet med helt andre miljøer. Både miljøvernorganisasjoner og kunnskaps- og forskningsmiljøer er viktige bidragsyttere for å få gode innspill.

Hvis alle som vil være med på dette også bekjenner seg til "godfot teorien" til Nils-Arne Eggen, har jeg stor tro på at vi skal lykkes i å skape verdens fremste sjømatnæring. Her skal både myndigheter, næring og andre gjøre hverandre gode.

Avslutning

Jeg vil avslutte med å si at jeg tror ikke det er enkelt. Dette handler ikke minst å forsøke å se for seg hvordan norsk sjømatnæring skal se ut om 10 – 20 år. Når man skal gjøre slike øvelser er det ofte lurt å se seg litt tilbake.

Jeg kom inn i havbruksnæringa i 1985. Det er faktisk 25 år siden. Hvis jeg eller andre som var i næringa da hadde sagt at vi i 2009 skulle eksportere laks og ørret fra Norge til en verdi av 25,6 mrd hadde vi fått en diagnose og blitt anbefalt behandling. Jeg vet ikke når du Hans Petter startet på Lovund, men hadde du sagt noe slikt om framtida da hadde du blitt tvangsinnlagt og medisineret.

Derfor er det lov å ha hårete mål, ja jeg vil faktisk si at det er en forutsetning for i det hele tatt å lykkes. Jeg kommer til å heie på alle som tør å stikke nesa fram.

Derfor var jeg i Tromsø like på nyåret for å få høre mer om marin bioprospektering. Jeg tror det også kan være et område som vil bidra til at mange vil leve sine spennende liv på kysten.

La oss sette gamle kjepphester på stallen, brett om ermene, spøtt i nævan og være med på utviklinga av den kysten mange vil være en del av.

Takk for oppmerksomheten.